R. Simon

(1)

מיטת המת ברחוב במועד שלא להרגיל את ההספד אלא מוליכו מביתו לקוברו וכן אין מתאבלין במועד ואין קורעין ולא מברין ולא חולצין הכתף על המת במועד אלא קרוביו שהן חייבין להתאבל עליו, ואם היה חכם או אדם כשר או שהיה עומד בשעת נטילת נשמה הרי זה קורע עליו במועד ואין קורעין ביום טוב שני אפילו קרוביו של מת עכ"ל, ורבי אבי העזרי הביא אותו ירושלמי על הבראה, והא דאמרינן (שם כ' ב') שמע ברגל ולמוצאי הרגל [נעשית רחוקה] פליגי אי קורע או לא אלמא דלא קרע ברגל ז), התם מיירי ביום טוב ולא בחול המועד מדקאמר ברגל, ולא קאמר במועד ח).

לז ועל הא דאמרינן (מו"ק כ"ה א') העומד בשעת יציאת נשמה חייב לקרוע אמר לי הר' משה בן הר' מאיר מפי הר' יונה הקדוש מפרובינצא ז"ל דהני מילי באדם שאינו רשע אבל באדם רשע וחשוד אין לקרוע, אלא אדרבא יש לשמוח דכתיב (משלי י"א י') ובאבוד רשעים רנה, ולא נחירא לי דהא מסיק למה זה דומה לספר תורה שנשרף שחייב לקרוע, ופירש רבינו שלמה בפרק האורג (שבת ק"ה ב') ואף נשמת ישראל הניטלת דומה לו שאין לך ריק בהן שאין בו תורה ומצות, ולהכי נראה שחייב לקרוע על הכל בשעת יציאת נשמה, לבד ממשומד לע"ז דכל המודה בה כאילו כופר בכל התורה כולה (נדרים כ"ה א'), או אם הוא עובר על אחת מכל מצות האמורות בתורה להכעיס הרי זה כעובד ע"ז, דקיי"ל בפרק בתרא דהוריות דמשומד אוכל נבילות להכעיס מין הוא א), והיינו דתנן במסכת שמחות (פ"ב ה"י) כל

ו) פ"ו מיו"ט הכ"ג. ז) עי' בהגהות הר"פ על הסמ"ק סי' צ"ז גבי דין שמועה שהוכיח מכאן דאין קורעין בחול המועד. ח) ולהלכה פסק המחבר באו"ח שם וביו"ד סי' ש"מ סל"א וסי' ת"א ס"ב דקרוביו של מת קורעין בחוה"מ ואפילו על שמועה קרובה כמ"ש או"ח שם ס"ו וביו"ד שם סל"ב וכשיטת ראב"ד בזה, אלא דרמ"א שם סל"א הביא מתה"ד סי' רפ"ח דנוהגין שאין קורעין אלא על או"א, ועל שאר קרובים קורעין לאחר המועד, ובשמע שמועה קרובה פסק המחבר יו"ד שם סל"ב דקורעין במועד אף אם לאחר רגל תהי' רחוקה, עי' בט"ז שם, וכתב ש"ך דבכה"ג קורעין אף על שאר קרובים דכשלא יוכל לקרוע אחר המועד ליכא מנהג, ובפ"ת שם הביא בשם מהרי"ט דלא סבר כן, ובמג"א או"ח שם הביא דברי שניהם ולא הכריע, אבל במ"ב שם פסק כש"ך, עו"ש במג"א שאם נקבר ביו"ט אין קורעין עוד בחוה"מ לפי שכבר עבר זמן חימום, ובחכמ"א סי' קנ"ב ס"כ כתב דנראה דתוך י"ב חודש על או"א צריך לקרוע אף בכה"ג ונשאר בצ"ע.

לז א) שם י"א א' פליגי רב אחא ורבינא אי הוי מומר או מין, וכתב ר"ן ע"ז פרק אין מעמידין דאע"ג דאמרו חולין צ"ג ב' דבכולא ש"ס בפלוגתא דרב אחא ורבינא, רב אחא לחומרא ורבינא לקולא והלכה כרבינא לקולא, הכא שאני דשייכי ביה קולי וחומרי, ומכיון דר' יוחנן נמי סבר התם מין הוי קיי"ל כוותיה, אבל רשב"א בתו"ה ריש הלכות שחיטה ורא"ה שם והמאירי הוריות שם סברי דהלכה כרבינא

הפורש מדרכי ציבור אין מתעסקין בכל דבר, אחיהם וקרוביהם לובשים לבנים ומתעטפים לבנים ואוכלין ושותין שאבד שונאו של מקום שנאמר (תהלים קל"ט כ"א) הלא משנאיך ה' אשנא וגו', והאי קרא נמי מייתי בפרק כל כתבי (שבת קט"ז א') גבי מינים, ובפרק נגמר הדין (סנהדרין מ"ז א') נמי תני רב שמעיה יכול אפילו פירשו אבותיו מדרכי ציבור ת"ל (ויקרא כ"א א') בעמיו בעושה מעשה עמיו, ומייתי לה התם על אכל חלב והפריש קרבן ונשתמד ועל עיר הנדחת שהן עובדי ע"ז ומשמע דמי שפירשו אבותיו מדרכי ציבור איירי בכה"ג, ומסיק דלא שנא מת מתוך רשעו ולא שנא נהרג מתוך רשעו כגון שנהרג בב"ד כיון דבדין קא מקטיל לא הוה ליה כפרה בשעת קבורה עד דחזו צערא דקיברא פורתא, ואבילות מאימת קא מיתחלא מסתימת הגולל הואיל ונדחו נדחו, וקאמר התם גבי הרוגי ב"ד דלא היו הקרובים מתאבלים אלא אוננין שאין אנינות אלא בלב, והרוגי ב"ד נמי הוו כמו להכעיס כיון דמתירין עצמן למיתה כשמתרין בהן ואומרים על מנת כן אנו עושים (סנהדרין שם) ב), דאי לא עבדי אלא לתיאבון למה להו למימר על מנת כן אנו עושים, להכי אין מתאבלים עליהם, דעליהם ועל כיוצא בהן נאמר (משלי י"א י') ובאבוד רשעים רנה, ואהא מייתינן לה בפרק אחד דיני ממונות (סנהדרין ל"ז ב'), ושמא תאמרו מה לנו לחוב בדמו שלזה הרי כבר נאמר ובאבוד רשעים רנה, ובאחאב נמי כתיב (מלכים א' כ"ב ל"ו) ותעבור הרינה במחנה, אבל אם אדם עושה לפעמים עבירה לתיאבון ג), או זימנין שמניח לקיים מצוה אחת בשביל טורח, על כגון זה חייב לקרוע בשעת יציאת נשמה כיון שאינו כופר או אינו עושה להכעיס דכתיב (שמואל ב' י"ט ב') הנה המלך בוכה ויתאבל על אבשלום, אע"פ שכמה עבירות עשה שמרד באביו ובמלכות בית דוד, אלא כיון שלא עשה להכעיס אלא מתאוה היה למלוך ראוי

לקולא, ועי' רא"ש מו"ק פ"ג סי' נ"ט שהעתיק דברי רבינו, ובחזו"א יו"ד סי' ב' ס"ק כ"ב כתב דאין כוונתו דקיי"ל כן דהיכן קיי"ל כן, ועוד דרא"ש עצמו כתב בפ"ק דחולין ס"ז דאוכל נבילות להכעיס מיקרי לאו בר זביחה, משמע דמומר להכעיס לדבר אחד שחיטתו כשירה דלא מיקרי מין, ולכן פירש דנקט רא"ש מילתיה לכו"ע, דלכו"ע מומר מיהא הוי, ולכן אין מתאבלין עליו, וכן הרוגי ב"ד דכתב רא"ש דחשיב כמו להכעיס היינו דחשיבי כמומרים להכעיס למ"ד מומר הוי, ועי' מש"כ עוד שם סק"ד בשיטת הר"ן ובדעת הר"מ ע"ש. ב) עי' סנהדרין מ"א א' יומת המת עד שיתיר עצמו למיתה, ועי' בביאור הגר"א יו"ד סי' ש"מ ס"ה שציין על דברי רבינו מ"ש בחולין מ"א א' החיר עצמו למיתה אין לך מומר גדול מזה, עי' ברש"י שם. ג) עי' בהגהת מרדכי סוף פ"ג דמו"ק שכתב דבכוונה כתב רבינו לפעמים וכו' מפני שאם הי' רגיל לעשות עבירה הרי הוא בכלל פורש מדרכי ציבור אע"ג שעושה לתיאבון וכ"פ רמ"א יו"ד שם דרגיל לעשות עבירות אין מתאבלין עליו וכמ"ש ש"ך שם דקאי

היה להתאבל עליו, ויכול להיות שכך אמר הר' יונה ז"ל באותן שעושין להכעיס, ושמעתי מפי מורי הר' יצחק מוינא ז"ל שרבינו גרשום נתאבל על בנו שנשתמד ד), אמנם אמר לי שאין ללמוד ממנו דלאפושי צערא הוא דעביד שלא זכה לשוב בתשובה.

לח תנו רבנן כל האמור בפרשת כהנים כהן מיטמא להן אבל מתאבל עליהן, אבל מתאבל על אביו ואמו בנו ובתו אחיו ואחותו הבתולה, הוסיפו עליהן אחיו ואחותו בתולה מאמו ואחותו נשואה בין מאביו בין מאמו (מו"ק כ' ב'), פירש רבי אברהם ב"ר דוד או מאביו או מאמו א), וכן משמע בירושלמי (מו"ק פ"ג ה"ה) דקתני סתמא ואחותו נשואה וכן פירש רבי אב"ן וכן נמצא בהלכות קטועות וכספר והזהיר, אבל רבי יואל הלוי כשנפטרה אחותו נשואה מאמו הלך בו ביום לרחוץ, לא מפני שהיה צריך אלא להראות בו הלכה לתלמידים כי היה רוצה לפרש בין מאביו בין מאמו כלומר משני צדדין שהיא אחותו מן האב ומן האם אבל מן האב או מן האם לא ב), ולא נהירא לי כמו שהוכחתי מן הירושלמי ג).

וכשם שמתאבל עליהן כך מתאבל על שניים שלהן כגון אבי אביו ואבי אמו וכן בנו וכו', דברי ר' עקיבה, ר' שמעון בן אלעזר אומר אין מתאבל אלא על אבי אביו ובן בנו בלבד, והכ"א אומרים כל המתאבל עליו מתאבל עמו ופריך חכמים היינו ת"ק, איכא בינייהו עמו בבית, כי הא דאמר ליה רב להחייא בריה וכן אמר ליה רב הונא לרבה בריה באפה נהוג אבילותא בלא אפה לא תנהוג אבילותא (מו"ק שם).

לט וקיי"ל כרבנן בתראי דדוקא בפניו אבל שלא בפניו לא, כדאמר ליה רב לחייא בריה (מו"ק שם), וכן כתב רבי אברהם ב"ר דוד וכן לכל המתאבלין עמהן שאינו מתאבל אלא בפניהן, וכל דיני אבילות עליו קריעה והליצת

אף בעושה לתיאבון שהזכיר המחבר שם, והא דרמ"א סי' שמ"ה ס"ב כתב דמתאבלין על גנב כתב ש"ך שם דאיירי כשהתודה לפני מותו, ועי' מש"כ בקונטרס שבסוף הספר ס"א.
ד) עי' במרדכי שהוגה שם בדברי מהר"ם על בנו שהמיר עם אמו ומת, ובאו"ז סי' תכ"ח ס"א כתב מיהו בשעת השמד שמעתי ממורי הרב ר' שמשון שרבינו גרשם נתאבל על בנו כשנשתמד י"ד יום ק"ו לשכינה י"ד יום, והעתיקו בהג"א מו"ק סוף פ"ג והביאו ט"ז סי' ש"מ סק"ג, ועי' מש"כ בזה בתשובות רדב"ז סי' תתק"פ ובחת"ס יו"ד סי' שכ"ו.

לח א) כ"כ תוס' שם ד"ה ואחותו וכ"ה בנמוק"י וכ"כ רמב"ן בתוה"א.
ב) כ"ה בראב"ה סי' תתמ"א ועי' ראב"ן סי' ט"ז שנשאל על זה מחתנו ר' יואל והשיב לו דמעשים בכל יום דיושבים על אחותם מאמם בין בתולה בין נשואה. ג) וכ"פ בשו"ע סי' שע"ד ס"ד.

המנעל ועטיפת הראש א), ירושלמי (מו"ק פ"ג ה"ה) רב דמכת אחתיה פקיד לחייא בריה כד תהא סליק לגבאי הוי שלח מנעליך, ואי קשיא לך דאמימר דלא בריה ב) וקרע על בר בריה, התם מידע ידיע דהוה אתי בריה לגביה ומיחייב למיקרע בהדיה הילכך בשעת חימום עדיף ליה ג).

מ ומסקינן שאינו חייב להתאבל עם אשתו אלא כשמת אביה או אמה (מו"ק שם), וכן היא על בעלה אינה מתאבלת בפניו אלא על אביו ועל אמו אבל על שאר קרובים כלל כלל לא א), אבל עם שאר קרובים המתאבלין עליו מתאבל עמהן בפניהם על כל קרובים שלהן כדמשמע בירושלמי (מו"ק פ"ג ה"ה) בעובדא דרב דמכת אחתיה, וטעמא משום דגבי אשתו אינו עושה אלא לכבודה, להכי לא נהיג אבילותא ואפילו באפה אלא על חמיו ועל חמותו, ודבר תימה הוא שבזמן הזה אין נוהגין כן, בשלמא עם אשתו אינו מתאבל דכיון דאינו עושה אלא לכבודה והיא אינה מקפדת יכולה למחול, כך אמר לי מורי הר' שמואל ב"ר שלמה ז"ל, ונראה לי להביא ראיה לדבריו מדאמר פרק גנמר הדין (סנהדרין מ"ו ב'), איבעיא להו הספדא יקרא דחיי או יקרא דשיכבא למאי נפקא מינה כגון דאמר לא תיספדוה לההוא גברא, פירוש אי יקרא דחיי לאו כל כמיניה אבל אי יקרא דשיכבא מצי למימר הכי, הכא נמי כיון דאינו מתאבל על חמיו ועל חמותו אלא לכבוד אשתו מציא מחלה, אבל על שאר קרובים דקיי"ל כל המתאבלין עליו מתאבלין עמו, פליאה היא שאינן נוהגין כן, ונראה דחיינו טעמא נמי דיקרא דחיי הוא מדאמרינן דאינו מתאבל עמהן אלא בפניהם ושלא בפניהם לא אלמא יקרא דחיי [הוא] והחיים מוחלין את כבודם, ואדרבא מי שהיה מתאבל עמהן אינו אלא מן המתמיהין ולא היו מחזיקין אותו כאילו בא לכבד את האבלים אלא כאילו לועג להן, וכיון דנהוג נהוג ב).

לט א) עי' שם תד"ה באפה ע"ש. ב) צ"ל דלא הוה בריה גביה, עי' ברמב"ן שהביא ג"כ הכי בשם הראב"ד וכתב דדבריו תמוהין דא"כ למה קרע אמימר פעם אחרת כשבא בנו, וכ"ה בתוס' וכתבו לאשמועינן דבאפיה נוהג אבילות ובריטב"א כתב דאם נפרש הכי צ"ל דשתי הקריעות היו מיושב דלכן קרע קריעה שלישית מעומד, ובשם הר"א כתבו תוס' דאתא בריה קרע באפיה קאי אבן, ובמחנה לויה פירש כן בדעת ראב"ד ליישב קושית רמב"ן, ועי' רא"ש סי' ל"ה שכתב כראב"ד, אבל בשם הרי"צ גאות הביא רמב"ן דאפילו קרע בשעת שמועה דהוי שעת חימום מ"מ כל שלא הי' בפניו לא יצא ולהכי חזר אמימר וקרע בפניו וכ"כ נמוק"י, ומיהו אין נוהגין לקרוע בפני הקרובים כמ"ש רמ"א סי' ש"מ ס"ד וכדגבי אבילות וכמ"ש רבינו להלן סי' מ'.
מ א) וכ"כ תוס' ד"ה אלא, אבל דעת רמב"ן שהיא מתאבלת על כל מי שבעלה מתאבל עליהם ולא על חמיה וחמותה בלבד והוכיח זאת מירושלמי, ועי' בביאור הגר"א סי' שע"ד סק"ז שכתב דלגירסתנו בירושלמי אין ראיה ע"ש, וכ"כ נמוק"י

בין לשעה בין לשנה אם דקלחר בכל מבריה ומקר דאמר רבי יוחנן פרק קמא דמגילה אין מכלים מן המוכן שוק לה בברכה המבה שבו מכרין מכרין הכלי ברחבה של עיר בשבוס מבית הקברות כדי מכרין (כמו ברכה הכלים) (ס"ק סמה ברכות) ואדר"ל דאלוהים עבדה לוש מן המוכן (כמו ברכה הכלים) לאכול מכלי חל לגרמו ל' : שד נרשיון הכה אמר שלח ואמרי לה מהבינתא הנה מעבה מסמת הקנו בבית הכלבו כל עד הכלבו מן שוחן ומסתכרין ומאיתו הנהר ליטבו ומעבה מסמת הקנו בבית הכלבו כל עד הכלבו מן שוחן רב אמר נרבא (אמרי) (אמר) המוכר (אל) רב עמרם בר שבעה קרש לפניו רב אמר נרבא (אמרי) (אמר) המוכר (אל) רב עמרם בר שבעה קרש לאחריו אם לא בהלוה מחלוקת ותרתקבבו ולא בלא הלוה מחלוקת ולא מסוס שיכנס לשמת ולוה קרבו ומכי מ' הנה הכיל בכבוד אבו ולמה שיהיה בלבוי מ' לחמו הנה אלמר לה בלהלוה מלבש בגדים מהרים שלוהם ערך לקרוא אותם כמן שאת אל ל' מ' מ' ל אבל אמר מהים בגדים מהרים כל מן מברין אמר בגדים כל' ל' מ' מ' ל אבל אמר מהים בגדים מהרים אמרו אמרו אבל אמר מהים כמן שאת אל

ומ"ש ופירוש בוכה ומתאבל שבוכה וקורע עליו אבל אין צריך לישב עליו באבלות וכו'. כן כתב הרמב"ן ז"ל (פמ' נב). ולין רבו מוהרק נתבאר בדברי רבינו בסימן זה (רפה: ולב) ובסימן שע"ל (בסופו) יז): ומ"ש וכל המוריד דמעות על אדם כשר וכו'. מימרא בפרק המזבח (שבת סט): ומ"ש ואם הוא חכם יעשה עליו כראוי לו דתניא חכם שמת הכל כקרוביו וכו'. גם זה שם (שבת ומו"ק שם) ומבאר בסימן זה (רפה:): ד ומ"ש כל העומד בשעת יציאת נשמה של כל אדם חייב לקרוע. גם זה שם: ומ"ש בשם רבינו יונה וכן מה שכתב בשם הר"מ (הל' שמחות סי' יז). הכל כתבו הרא"ש (סי' נט) והמרדכי (סי' תתפה) בפרק אלו מגלחין. וכתב המרדכי בסוף מועד קטן (סי' תתקלו) על מה שכתב הרב רבינו מאיר לפעמים עושה עבירה לחיאבון יפה דקדק שאם היה רגיל לעשות עבירה הרי הוא בכלל הפורש מדרכי ליבור יח). ובטור אורח חיים סימן תקמ"ז שתם רבינו הדברים כדעת רבינו מאיר (ב): ומ"ש והטעם שקורעין על כל אדם וכו'. בפרקים המזכרים (שם ושם): ומ"ש ופרש"י שעדיין היה זה יכול ללמוד וכו'. כן כתב הרמב"ן בשמו בספר תורת האדם (פמ' נא) וכתב עליו דקשה הדבר לומר שיקרעו על העתיד ועוד אם מן הדין אף בספר תורה אין קורעין אלא בזרוע וכמעשה שהיה כב) ולי נראה שאפשר בגוף כאזכרות בגוילין ומשל בעלמא הוא לומר שהוא הפסד גדול וחרדה רבה וחייב אדם לקרוע עליה כאילו נשרף ספר תורה לפניו אי נמי יש לומר כשם אלא ברבו מוהרק וכל לשון זה הוא מלשון הרמב"ן בספר תורת האדם (דף י"ו):

ה ואם הוא חכם וכו' הכל כקרוביו הכל קורעין עליו הכל חולצין עליו וכו'. כן צריך להיות דהכי איתא בכל הספרים:

ו ומ"ש כיצד כל העומד בשעת יציאת נשמה וכו'. בפרק האורג (שם): ומ"ש בשם ה"ר יונה והר"מ מרוטנבורק. כתבו הרא"ש בפרק אלו מגלחין וכתבו כך מהא דאיתא בפרק האורג דאוקימנא מתניתין דפוטר בקורע בשבת היינו בקורע אמאן דלאו אדם כשר דכיון דאינו חייב לקרוע הוה ליה מקלקל ופטור ופריך ואי דקאי בשעת יציאת נשמה מיבי מיחייב דתניא רבי שמעון בן אלעזר אומר העומד [על המת] בשעת יציאת נשמה חייב לקרוע הא למה זה דומה לספר תורה שנשרף ומשני לא צריכא דלא קאי בשעת יציאת נשמה ופירש רש"י לספר תורה שנשרף אף נשמת ישראל הניטלת דומה לו שאין לך ריק בישראל שאין בו תורה ומצות עכ"ל מהרא משמע כמו שכתב מהר"ם שכל שאינו מומר אלא שעושה עבירה לפעמים לחיאבון ומניח מלעשות המצוה הטוב מפני הטורח וכהני ריקנין שבישראל כגון זה חייב לקרוע עליו בשעת יציאת נשמה אבל אם הוא כשר היינו באינו רשע ואינו חשוד אם כן הא דקאי ליה שאינו כשר היינו לפי שאינו מהדר אחר המצות וגמילות חסדים ולהתפלל בציבור וכיוצא בזה שמנהג הכשרים להחזיק במצות כאלו כג): ומ"ש בשם

על אדם כשר מוחלין לו על כל עוונותיו בשביל כבוד שעשה לו. ופירוש בוכה ומתאבל שבוכה וקורע עליו אבל אין צריך לישב עליו באבלות אלא על רבו מובהק. וכל המוריד דמעות על אדם כשר הקדוש ברוך הוא גונזן בבית גנזיו. ואם הוא חכם יעשה עליו כראוי לו. דתניא חכם שמת הכל כקרוביו [הכל קורעין עליו] הכל חולצין עליו והכל מברין עליו ברחובה של עיר. לפיכך יעשה על כל אחד ואחד כפי הראוי. כיצד [ב] כל העומד בשעת יציאת נשמה של כל אדם חייב לקרוע. וכתב הרב רבינו יונה דוקא באדם שאינו רשע אבל אם הוא רשע וחשוד אין לקרוע עליו. והרב רבינו מאיר מרוטנבורק כתב שעל הכל חייבין לקרוע חוץ מעל משומד עובד עבודה זרה או עובר על (כל) אחת מכל מצות שבתורה להכעיס שהוא חשוב כמשומד אבל אם אדם עושה לפעמים עבירה לתיאבון או שמניח מלעשות המצוה בשביל טורח על כגון זה חייב לקרוע עליו כיון שאינו כופר בתורה ואינו עושה להכעיס. והטעם שקורעין על כל אדם בשעת יציאת נשמה קאמר רבי שמעון בן אלעזר מפני שדומה לספר תורה שנשרף שהכל חייבין לקרוע עליו. (ז) ופירש רש"י שעדיין היה זה יכול

עבירה ולא על שוס מיטול ממצה. ולכך לומר דלהרב רבינו יונה דמפרש הא דקאמר באדם דלאו כשר דקורע עליו בשעת יציאת נשמה היינו באינו רשע ואינו חשוד אם כן הא דקאי ליה שאינו כשר היינו לפי שאינו מהדר אחר המצות וגמילות חסדים ולהתפלל בציבור וכיוצא בזה שמנהג הכשרים להחזיק במצות כאלו כג): ומ"ש בשם

פירוש רש"י שעדיין היה זה יכול ללמוד וכו'. כך כתוב בפירוש רש"י סביב האלפס (מו"ק טו.):

דרכי משה

(ב) וכתב המרדכי עוד (ע"ד דף שצ"ב) הלכות אבל (סי' תתפו) ורבינו מאיר (הל' שמחות סי"ס לו) שמע מפי רבינו יצחק מוינ"א שרבינו גרשום נתאבל על בנו שנשתמד אמנם א"ל שאין ללמוד ממנו דלאפושי צערא הוא דעביד שלא זכה לשוב בתשובה ועל קטן שנשתמד עם אמו ומת אמר ר"י שהיה נראה שמתאבלין עליו אף על פי שאין מתאבלים על גדול שנשתמד דקטן מה שהטבילוהו בטבילת צואתן מה מעלה ומה מוריד והוה ליה כאילו נשתמד בעל כרחו ורבינו תם פסק דאין מתאבלין עליו יט) עכ"ל גם כתב פלוגתא זו פרק היו בודקין (סנהדרין סי' תשטו): ובהגהות אשר"י פרק אלו מגלחין (סי' נט) נהרג בידי גוים מתוך רשעו הוה ליה כפרה ומתאבלין עליו ורבינו גרשום נתאבל על בנו שנשתמד י"ד יום קל וחומר לשכינה י"ד יום (כ"ק כה:) עכ"ל כן וכן כתב אור זרוע (ח"ב פח ע"ג): וכתב עוד (האו"ז שם) דיש להתאבל על בנים קטנים של פורשים מדרכי הציבור כא) דאף על גב דאין מתאבלין עליהן מתאבלין על בניהם:

פרישה

(ז) ופרש"י שעדיין היה זה יכול ללמוד וכו'. ומ"כ לפירוש רש"י משמע דקורעין אף על קטן אבל רש"י פרק האורג [פירש] ומהר"ם והרא"ש המאוהו (דף מ"ב) לפי שאין לך אדם ריק שאין בו תורה ומצות ואי"כ משום זה קורעים נמי על אשה ולא על קטן וכן נראה לי עיקר. מורי ורבי (בפלוגתא לעולר ד"ה ופרש"י). (ונפרק אלו מגלחין פירש שהיה קרוין בר דסביב כי בר מצוה וגו' ובמיב בר ה' בשנת אדם. עד כאן המגיה):

דרישה

[ב] כל העומד בשעת יציאת נשמה וכו'. כתב הכל בו (הביאו ב"י בסימן של"ט) מצוה לעמוד על האדם בשעת יציאת נשמתו ואסמכוה אקרא שנאמר (תהלים מט י) ויחי עוד לנצח וגו' (ולא יראה את השחת מה טעם. עד כאן המגיה) כי יראה חכמים ימותו וגו'. ונוהגין לשפוך כל מים שאובין שבשכונת המת יש אומרים הטעם מפני שמלאך המות הפיל בו טיפת דם המות ויש אומרים משום דאסור לומר בפה שיש מת משום מוציא דיבה לכך מודיעין בזה:

הגהות והערות

יז) ולעיל סי' רמב (קצר.): יח) עיין לקמן סי' שמה: יט) ופסק רבינו (הרמ"א) בהגהותיו (ס"ה) כר"ת ומשמע (לר"ח) [דלר"ח] דאפילו קטן דהוה ליה נשתמד בעל כרחו אין מתאבלין עליו כל שכן גדול אפילו נהרג בידי גוים דהוה ליה כפרה מכל מקום לא עדיף מקטן שאינו יודע בין ימינו לשמאלו וחשוב כישראל כמו שכתוב במרדכי פרק היו בודקין (שם). והש"ך סק"ט תמה דבדרכי משה לא הביא חולק על נהרג בידי גוים ולפי ענ"ד נראה פשוט דעת רבינו כמו שכתבתי שהוא דעת ר"ת. (אורח מישור): כ) כל זה הובא בב"י לקמן סימן שמה ד"ה והמרדכי ועיין עוד בר"מ סוף סי' שעו: כא) כגון ברשע שבנו הגדול הוא צדיק ומת בנו הקטן צריך אחיו הגדול להתאבל עליו (או"ז שם). ועי"ש שהוא מסתפק בדין זה, ואולי מפני שבסוף צדד יותר דיש להתאבל לכן כתב הרמ"א כשמו בלשון ודאי: כב) עיין בסוף הסימן: כג) ועיין מה שמסיק בזה להלכה להלן בסעיף ז:

הלכות קריעה

שמ ענין הקריעה שיעורה ומקומה ועל מי קורעין ובאיזה זמן קורעין. ובו לייט סעיפים:

א [א] א מי שמת לו מת והוא מהמתים

א (ה) ב שראוי להתאבל עליהם (א) ב חייב לקרוע עליו ג וצריך שיקרע מעומד ד ואם קרע מיושב לא יצא [ב] (וצריך למחר ולקרוע) (פור בשם רי"ן ניצות והכלים והגהות מיימוני וז"ל לדעת רמב"ן: ורי"ף ורמב"ן ומרדכי פ"מ) (ולכתחלה (ה") צריך לקרוע ג קודם (ב) שיסתום פני המת) (כ"י בשם סמ"ק):

ב ה מקום הקריעה בכל מקום בבית הנואר לפניו יאבל אם קרע לאחריו [ג] (פי בשולי הכנד) (ז פור) או מן הצדדין (ב) לא יצא:

הגה [ד] וי"ח מיונח שם קורע בשולי הכנד וכן הכו לקל לקרוע בשולי הכנד (מלו מהגיגים המגן בשם ס"ק ומהרי"ו ומהיטוטי מגודים ובכל בו) ד המקרעין על (ג) מקר מתיס שמיס מתאבלין עליהם מבל על המתים שהם קרוביו ומתאבלים עליהם מיו יולה בקריעה זו ולריך לקרוע בבית הכנד וכן נהגו:

ג ח שיעור קריעה טפח ט ואם קרע על מת ובא להוסיף באותה קריעה על מת אחר ה [ה"] אם (ד) אחר ז' מני בכל שהוא ואם הוא בתוך ז' צריך טפח [ו] ועל אביו ואמו אפילו אחר ז' קורע עד שיגלה את לבו:

ד יא כשם שקורע על קרובו שמתאבל עליו כך קורע בפני קרובו על מת שמת לקרובו כיצד הרי שמת בן בנו או אחי בנו (א) או אם בנו חייב לקרוע בפני בנו [ז] וכן קורע ו על המת וחמותו והאשה קורעת על חמיה וחמותה.

(ולא נהגו בבמיו כן וכמו מיומבאר לקמן מ"ו בשם ע"ש לענין מבנים)

ה יב העומד בשעת יציאת נשמה (ב) של איש ז [ח] (ג) או (ט) אשה מישראל חייב לקרוע. (פור בשם רמב"ן וב"י סף לדעת רש"י) [ט] יג ואפילו אם לפעמים (ד) עשה עבירה לתיאבון או שמניח לעשות מצוה בשביל תורה:

הגה [י] ה אבל רגיל לעשות (ו) עבירה אין מתאבלין עליו (מרדכי סוף מ"ק) וכל מבן על מומר לעבודת מוכבים עובד מוכבים ז' מתאבלים עליו (מהרח"ל פרק מ"ט ופ"ו) [יב] וכן מומר קטן שמביר שם מבין אם לחטא דבוי לחנוס (מרדכי פ"ה בשם ר"י מיקון שם"ה) [יג] וי"ל דאין מתאבלין (ה) וכן עיקר (בשם בשם ל"מ).

הפולמים מדברי מבור מעים שאין מתאבלין עליהם מתאבלין על בניהם (מ"ז) (ועי"ל מי' אפ"ה):

ו יא יי על (ו) אדם כשר שאינו חשוד על שום עבירה ולא על שום ביטול מצוה ולא מני שומעניה [יד] אע"פ שאינו גדול בתורה אע"פ שלא עמד בשעת יציאת נשמה חייב לקרוע עליו [טו] יב והוא שעומד שם בין מיתה לקבורה

יג (ז) [טז] ותלמידי חכמים פטורים מקריעה זו:

הגה [יז] וי"ח דאין מייב לקרוע על מדם כסר אלא אם כן מומד עליו בשעת יציאת הנפש ולהתאבל עליו (כ"ן פ' המובר והגהות מיימוני פי"ה בשם רמבי"ם) ומן נהגו לקל:

שמ א שראוי להתאבל. כתב יתבאר לקמן סי' שע"ד: ב חייב לקרוע. מדרבנן ולהמבוה לקרע: ג קודם שיסתום פני המת בקבר. ולעיל סימן שלש סעיף ג' מתבאר דבשמעת לדין על שאר מתים. כשעומדים שם בשעת יציאת נשמה כדלקמן סעי' כ' כן הוא בסמ"ק ושמסקים שם: ה אם אחר שבעה כו'. כלומר אם מת לו מת אחר ז' מני כדלקמן סעיף כ"ח: ו על חמיו כו'. מסמע אבל לא על אמו ומר קרובי אמו. כיון יוסף וכן הוא בעור לקמן סי' זס: ז או אשה. וכן תיוקן קמן מיבו לא נהגו לקרוע על מקמן וכ"כ מרבי"ל מיבו בקמן אומר מקרא לריך לקרוע לבל ספירוסים כ"כ הב"ח: ח אבל רגיל לעשות עבירה. אף לתיאבון אין קורעין ואין מתאבלין עליו: ט ו"א שמומר כו' עד וכן עיקר. מסמע דאף מומר שמרבו בידי עובד כוכבים כו' עיקר דאין להתאבל עליו וכ"כ בעמ"ו וי"ח דאין מתאבלים עליהם וכן עיקר מעל ו"ע בבה"מ לא בבית אלא מעמד מקרא לריך לקרוע לבל בלמסה מבלי"ם וכמ"ל מיבתו מבלי"ם עליו ולא בבית אוס תולם ולפמ"ל אמ"ה לתולם על זה והוא בהתך ז' לריך מפה לבס בן בנם בן בנם לבל מ"ם פרק עמר הדין [לף מ"ז ע"א וכ'] דמומר שמרבו בידי עובד כוכבים כיון דאם מיקבל כדין מי לית מיתתו בפרס ומתאבלים עליו. מיין שם וכ"מ מדברי הר"מ שבבית הר"מ בפרק אלו מבלמין ע"ב: י מתאבלים עליו. דמקרב שבבית מתאבלים עליו. דמקרב שבבית עוד לקמן סי' שד"מ מדיינים אלו: יא על אדם כשר שאינו חשוד בו'. והב"מ כתב לבה"ר יוסף מדם כזה לא נקרא מדם כשר לקרוע עליו אף אם אלא בשעת יציאת נשמה אלא כשריים לחזור אחר מעות ב"ח וכ"כ דעת הרמב"ן וכבי הרא"ש דבבין אלא בקרוע ע"כ: יב והוא שעומד שם כו'. מל' זה אבל רגיל. ע' שלך סי' שפ"ח סק"ה: (שם) שבעיר"ג בעיר עובר מוכבי' מתאבלין. ואומרים בגו עליו קרים ע' ש"ך סי' שפ"ו. רמ"ל נלין ש"ך שם: (שם) אך אמר. ס"מ סי' קכ"ם. ומי' שפ"ה מ"ו: (סעיף ו') על אדם כשר. ומבבר עליו ברבת דין אמת בשם ומלבות מ"א פי' רב"ב בשם הב"ח ובבה"ר ברש פיגון כאן מסקמס לאומרי בשל"מ נם על מת דיריה ומ"ש בס' וראמא אמרו מ' מת אביו מבבר דין האמת. והגוזה על ברבת ראפסבנו לבהמ"ן

באר היטב

שמ (ה) שראוי. כתב יתבאר לקמן סי' שע"ד: (ב) שיסתום פני המת בקבר. ולעיל סי' מ"ג בבבאר דבשמעת לדיין בשמת קודם הבאל (לבוהנו במקום שהבנו לומר לדוק דיין עם יצאת הנפש): (ג) שאר. כשעומדין שם בשעת יצאת נשמה בדלקמן ס"ה: (ד) אחר. כלו' אם מת לו מת אחר ז' מני כדלקמן סי"ח: (ה) אשה. כתב בש"ל שלבבה"י מבמבר הקוברין על קבן אבל בפ' הלוה מבה"י והבלים מאין לך ריק ביומבאל אלין בו חוזה ומעות ואם כן מ"ה נהגו אמי על מבה ולא על קבן. וכתב הב"ח מיבו בקבן שלומד מקבא לריך לקרוע לבה"ע עבל ו: (ו) שבהבא בוכבים בו'. לעל ידי בן הוא לה בפרס. רבינו גרשון יבב על בנו שבמיר ומת י"ד יום דקי"ל לבבינה ד"ר יום כ"ב בשבעות מבבא מבבי"ם עליהם מאין לבבינה לבה"ע עבל: (ז) שבהבא בידי בוכבים בו'. לעל ידי בן הוא לה בפרס. רבינו גרשון יבב על בנו שבמיר ומת י"ד יום דקי"ל לבבינה ד"ר יום כ"ב בשבעות מבבא מבבי"ם עליהם מאין לבבינה לבה"ע עבל: (ח) אחר ז' מני בכל שהוא. מבבא בבבי"ם בבבי"ם בבבי"ם

עליהן וכתב הב"ח שכן נוהגין ולא"ע שבתשו' מהרי"ו סי' קי"ד כתב לאמתה דגנב מעכרא בדיוסס וז"ל. ומ"ש בספריס שקבל הגוכב כו' לא יזעמא פיוהו ובולמי שיש לו כפרה ותלה לעוה"ב דלפי' כרוגי ב"ל יש לסס מלה לעוה"ב לפלו עובדי כוכבים כדלאמה בפרק עמר הדין לאמרי לו כתובה שכל כתובה יש לו מלה וס"ל מסמחה כתובה כמ"ש כו' אין ר"ל דזוקא מיסמו מעכרא הוי כפרה ומנו שכנין הב"ח מדבריו אלא ה"ה מה על מעמו הוי כפרה כמסמוחה אלא דעובדת דכתב הוי בעכרא מיסו לעיל סי' ש"מ סעיף ס' כתב כתב דבגיל לעבוה עבירה אין שמת פטור מגוירתם ואין כמלא מחוסס קודם מיסמו: ו כשאול המלך. מעכרא לח עלמו לפי שלמה שבלמלבים ישבו בו כלעוס ויבכרוהו: ז מנודה כו'. כפול לעיל סי' ש"ל: ס"ב: ח לובשים לבנים כו'. וכתב בעור בשם הרי"ן גיות מבלן שבלבלים וקרוני כמה לובשים שחורים וכל מקום ומקום יש לעבוה כפי מנהגו: ט ושמחים. על שלבבו שלוחו של מקום דכתיב הנה [ז] הסורה מן הלבור ולא לבם לבלה שמחים ותרעומות מתבלים עליו (פנו' רש"ל סי' מפס"ב) [ח] מבל אין שלר כי הטיר לריכים לבבל מבלמבן בשבילו לעשות עמו (בן מסמת בלי סוף מ"ק): ל

ן [ט] מ קטן בן שנה או שנתיים שהמיר ' עם (ו) אבו ומת (ד' *) אין מתאבלין עליו. (ועיין לעיל סימן ש"מ סעיף ס'):

ז ' סי (ה) שנפל בים או מבע בנדר או אבלתו חיה אין מונעין ממנו דבר:

ח " ארון העובר ממקום למקום אם שלדו (פירוש הסדרה ולעומתיה) קיימת עומדין עליו בשורה ואומרים עליו ברכת אבלים ותנחומי אבלים אם יש אבלים שמתאבלין עליו ואם אין שלדו קיימת אין עומדין עליו בשורה ואין אומרים עליו ברכת אבלים ולא תנחומי אבלים:

שמז מי שקרובו צלוב בעיר לא ידור בה. ובו סעיף אחד:

א " מי שהיה בעלה עמה צלוב (ו) בעיר או שאשתו עמו צלובה בעיר או אביו ואמו ועדיין לא כלה הבשר כולו א לא ישהה בתוכה אא"כ היתה גדולה כאנטוכיא " שאין אלו מכירין את אלו [א] ולא ישהה בצד זה אלא בצד זה:

שמז שלא לעורר על מתו שלשים יום לפני הרגל. ובו ג' סעיפים:

א א [א] " מי שמת לו מת לפני שלשים יום הסמוכים לרגל (א) לא יספדנו משיכנסו שלשים יום הסמוכים לרגל ואפי' יש לו הספד בלא זה כגון שמת לו מת בתוך שלשים שמותר לספדו ואפילו מת (°) ערב הרגל אסור להספיד עמו על המת שמת לו לפני שלשים יום קודם המועד:

ב " מי שבאה לו שמועה בתוך שלשים יום קודם הרגל ב נראה לי שמותר לספדו אף על פי שהיא רחוקה:

ג מה שאנו נוהגין (ו) בתשלום השנה לקונן ולהזכיר נשמות נראה לי שאינו בכלל זה ומותר לעשותו סמוך לרגל:

שמח דין שרפה על המת והאומר אל תקברוני. ובו ג' סעיפים:

א א " שורפין על המלכים ב (עוד בשם מוהרמ"ל) ממתן וכלי (ו) חשמישן [א] ' אבל על ההדיוטות ב אסור:

ביאור הגר"א

דשמה: [ד] (ליקט) קטן כו'. שם מעשה בבנו כו' מעשה בתינוק יצחק ר' ר' ר'

ᱵᱷᱟᱞᱩᱢᱟᱱ ᱚᱞᱚᱢᱯᱤᱠᱥ ᱚᱞᱚᱢᱯᱤᱠᱥ ᱚᱞᱚᱢᱯᱤᱠᱥ

ᱚᱞᱚᱢᱯᱤᱠᱥ ᱚᱞᱚᱢᱯᱤᱠᱥ ᱚᱞᱚᱢᱯᱤᱠᱥ

רשע וכניע ממש"כ בס' גשר החיים דרלוי לגהוג שלחר שלוגו בן חומר קדוש כל י"ב חודש, הגה בעלס כורלחה זו שלחר חומר כל יב"ח לוגני חומר דבר לחכריע בזה, מ"מ גם לדרכו לוגו דומה לכלן, כיון דהכן מלוה להגיד בשבר מ"כ שוב ממזיק לוחס לגלה טוביס וכן לא יעשה וכולא פשוע.

ומש"כ בענין להתפלל בשבת לפני היתרליוע תפלת מוסף, הגה ידוע מה שבכלל מקיל בזה הגלון הקדוש בשו"ת מחיר נחיבים סי' פ', ובכ"פ להתפלל לפני היתרליוע לין לוסור גם בשנה רלשונה לס לין כלבור מקפידים וכן לני בעניי מורה ובא. ואשר שלל לס לעשות מש"כ בס' פלא יועץ ערך כבוד לו"ל להגיד קדוש לחר כוריו לעולם וכן בהקדמת שו"ת יד לני (רלגלמר) ושלל כב' בלס יכדר לעשות כן, הגה דבר שלא רלוחי מרבותי ז"ע לא לוכל ליען עליו ולעולם לל יעשה דבר המוה לרבים וכעין המבואר ביו"ד סי' רמ"ב ס"י לף שלין הגדון דשם דומה לכלן, וכבר כתבתי דלפבר לעשות הרבה מאד לע"ג בלי לעשות מעשה ברבים.

והרופא לשבורי לב יחבש לעצבונו ולענמת נפשו וכבי לתו הגדקה זלגה"כ תמלין טוב בעבדכם ובעד כ"י.

הריני ידידו דוש"ת — מלפה לרחמי שמים.

סימן קסו

עו"ב לייר תשל"ה ל"ב לעב"י.

כבוד ידידי היקר הה"ג מהה לת הרבים כש"ת מוה"ר **פנחס ראבערטש** שליט"ל, רב בק"ק הענדין — עדת ישראל. לונדון יל"ו.

לחדשה"ע בלהבה וכבוד,

יקרתו קבלתי ע"י קרובי ר' יהודה ג"ה נ"י והריני משיב בקיצור על לשר תמה עלי שכתבתי בגליון הש"ך יו"ד סי' שמ"ה (וכוא בשבע הלוי יו"ד סו"ס רי"ג) דמחלל שבת וכ"ש שהי' נשוי לשה נכרית לין מתחבלין עליו כל שלא נודע בבירור שמתו בתשובה, וכבי תמה דל"ה נתבעל כל זכות הגלות מרוב מעשיות בתו"ל שהרי פרון מרובה בחלול שבת כידוע, והבינה מה שנשאל בזה הגאון מהרש"ג יו"ד ח"ל סי' כ"ה, והורה שלין הנשאל ממויב להגיד לבם שלא"ל להתאבל מהמה עמיס. הנה עיינתי במהרש"ג שם דמייתי דברי הרבמ"ל

כלל קי"ו דהרגיל לעשות עבירה לפי לתאבון לם לא הרוורה עליו קודם מותו דלין מתאבל עליו, והיינו דהעתיק זה מדברי הש"ך יו"ד סי' שמ"ה ס"ק כ' שהבינו מסי' ש"מ דבהה"ג לין קורעין בשעת מיתה והה"כ"ד דלין מתאבלים, והמהרש"ג כ' דלינו דומה דהלי דש"מ לענין לחרים שעומדים שם בשעת מיתה, אבל קרובינו שפיר י"ל דמחויבין להתאבל כל שלינו פורש מדרכי לבור כמבואר סי' שמ"ה ס"ה, ולין הלדק בזה עם הגאון מהרש"ג דדברי הש"ך והמבמ"ל ברורים דהא מקור דדין דסי' ש"מ בהגהות מרדכי סוף תר"ק בשם המה גדולי הראשונים ושם מוכח להדיה דדין עומדים בשעת מיתה עם דין אבלות של קרובים אחד הוא, כי הם הכניסו זה בכלל פורשים מדרכי לבור, וכן מוכח בביאור הגר"א סי' ש"מ ס"ק יו"ד וי"ש, וכן עלה לשון הרמ"א בסי' ש"מ במש"ה אבל רגיל לעשות עבירה לין מתאבלין עליו, ולא כי לין קורעין עליו עוכה הבש"ך דגם לענין אבילות כ"ה כמרדכי הנ"ל והבנת הש"ך.

וכל זה לענין שאר עבירות ברגיל לעשות אבל מחלל שבת בפרהסיא פשוט דמומר גמור הוא, ופליגי בזה לם הוא כגוי מה"ת לו מדרבנן וכבר הארכתי בזה בשבע הלוי יו"ד סי' ד', ומש"כ מתשובת בנין ליון המדשות סי' כ"ג כבר הבאתי זה ג"כ בשבע הלוי לו"ח סי' כ' וביו"ד סו"ס קע"ב, וביו"ד סי' כ"ג הבאתי מתשובת מהר"י אסאד יו"ד סי' רי"ן מש"כ ב' קולות לענין מחללי שבת בזה"ז, ומש"כ משום דלא הביד: לפיכו הוא דבר תמוה מאד דמחלל שבת לפני רבים לין לריך שיבידו לפניו לעשותו מומר כמש"כ שם.

איברא במש"כ המהרי"ל לענין שלא להרמיקם כ"כ בזה"ז הבאתי בחו"מ שם וביו"ד סי' הכ"ל דברי הרמב"ם בלגרת: בשמד שבתב וז"ל וגם לין רלוי להרמיק מחללי שבת ולמשום לותם אלא מקרבם ומחרם לעשות מלוות, וכבר פירשו רז"ל שהפושע שפשע ברלונו כשיהיה לבית הכנסת להתפלל מקבלים לותם ולין מוכנים בהן מנהג בזיון וסמלי פ"ז מדברי שלמה במשלי לא יבחו לנגד כי יגנוב למלא נפשו כי ירעב אל יבחו לפושעי ישראל שבאים בשתר לגוב מלוות עכ"ל רבינו הרמב"ם, חה לכאורה רלה אלימתא למש"כ בבנין לון וממילא אם כי המחלל שבת שמת בגדר זה שבא לבית הכנסת ורולה להיות בין המתפללים ועוסקי במלוות גדולי יש מקום להתאבל עליו והוא ג"כ בכלל לא יבחו שכ' הרמב"ם, ובכ"פ לין להגיד לבם. אלא להתאבל עליהם, אבל מש"כ בענני בגליון בסי' שמ"ה הכ"ל אם מיירי מעיקר הדין דמחלל שבת לין להתאבל עליו,* והיינו בשאין עליו לעוד זכות הכ"ל, [וע"ע תשובת כ"ם יו"ד סי' קנ"ל גראה נמי דנקט כלפי הלכה גם בזה"ז בפשוטה דלין מתאבלין].

ומה שיש עוד להתעורר בהלכה זאת הוא מש"כ הש"ך בסו"ד דכל הבעל עבירה לין מתאבלין עליו, היינו בשלא בחווהה קודם מותו, וכ"כ

* ולפי לבנ"ל בחה"ב בחה"ב ס"ש בשם הרמ"ל דלפי שהי' מל עבירה מיתה בי"ל להתאבל קרעין ומתאבלין עליו, אלבו מי שבחר דן בדינו בשיעול דמחלל שבת בפרהסיא כי בשהו

בדינו בשיעול דמחלל שבת בפרהסיא כי בשהו בלבד לכל דבריו בקיצור דלין מתאבלין עליהם, ושל דברי הרמ"ם פ"ג דמרוצח סי' ל"ו בשב דהא דמתאבלין בשהו אלין לך דבר משמעל שליט מלא מלחת, ובקיצור דהה לא שיך מני שבאה בני לכל דבריו ושיך בחבים ידע פי' כ' ובדים שם פ"ק פ"ב דמחלל שבתות לא שיך בדר לחתאבל בלל יעבר"ה.

* לחרי בחה"ב בחה"ב ס"ש בשם הרמ"ל דלפי שהי' מל עבירה מיתה בי"ל להתאבל קרעין ומתאבלין עליו, אלבו מי שבחר דן בדינו בשיעול דמחלל שבת בפרהסיא כי בשהו בלבד לכל דבריו ושיך בחבים ידע פי' כ' ובדים שם פ"ק פ"ב דמחלל שבתות לא שיך בדר לחתאבל בלל יעבר"ה.

בחכמ"ל כמ"ל, אלא דראיתי כס' שבט יהודה להגאון הגודע מהר"י עייאש ז"ע בסי' ש"מ כתב בפשיטות דכתות אלה שאין מתאבלין עליהם מחמת עבירה אין חילוק אם התוודו קודם מיתתן או לא, דהרוגי ב"ד שהתוודו אין מתאבלין עליהם, דהא דקיי"ל דוידוי מכפר אינו נלתה אלא אחר כל העונשין שיענש אחר מיתתו, וכן בסתם מתים דמתאבלין מיירי אפי' לא התוודו דהוידוי אינו מעלה ומוריד לענין אבלות ודלא כש"ך כמ"ל סי' שמ"ה ס"ק כ, אלו דברי הגאון כמ"ל.

ביאור דבריו דכיון דהקדמונים הניחו מכאי דהרוגי ב"ד שאין מתאבלין על דינא דפורענין מן הגבור ובעלי עבירה וכמבואר בש"ס סנהדרין מ"ז ע"א, ושם מ"ז ע"ב מפורש דגם לענין מיתה וקבורה אין מתכפר להם אע"ג דמתודים דהא כל הנהרגין בב"ד מתודים כמבואר שם, א"כ גם בהאי דסי' שמ"ה אע"ג דהתודה אין מתאבל עליו, אבל לענ"ד דסוגיא דעלמא ב"ד בהש"ך ודעימי' דוידוי מהני לענין אבלות, ולענין חומר קושיא הכ"ל ירא"ה דאע"פ דעלמדין זמ"ז מכל מקום אלוקים הם בדיניהם דהרי לענין קבורה הרוגי ב"ד אין קוברין אותם אפי' בקבורת אבותיהם רק אחרי שמתאבל הבשר דמתכפר לו כבר במיתה וכזיווו כמבואר שם, ואלו שהרי בעלי עבירה לא מניחו זה, ועיין רדב"ז פ"א הל' יו"ד מאבלות כ' לענין אינו עושה מעשה עמך דאין מתאבלין וז"ל וגראה שקוברין אותן בקבריהן משום פגם משפחה אבל לא אבל לדיקים ע"כ, הרי דלא נותנים להם כל חומרי הרוגי ב"ד,* ולא"כ ר"ל כ"כ לענין וידוי דזה לא מדמין להרוגי ב"ד ושפיר מתאבלין כדברי הש"ך ודעימי'. ע"ע חיד' סי' קנ"ו. ח"ו סי' קפ"ו

ועל שאר דבריו שאחדל כל"ל להשיבו לעתיד, הריני דומ"ת באהבה — מלפה לחסדי ה'.

סימן קסז

הערות לדינא בהלכות אבלות

א.

לענין קריעה. אשה קרעה על אביה בחלק העליון של הבגד שהוא רחב ולא הגיע לבגד עצמו, מכ"מ העליון הזה חפור לבגד לגמרי בקביעות והוא חלק בלתי נפרד מהבגד, נראה דיצאה לידי קריעה, ועיין יו"ד סי' ש"מ, ואין זה דומה להמבואר שם דקרע למטה מן הספר לא יצא, דהכא כיון שהוא חלק בלתי נפרד מן הבגד הוא בגד עצמו והקרעים מתחלקים זמ"ז ונראים כשנים.

* ואחרי כתבי שכתבתי, ראיתי בס' הרב נתנאל ז"ל דאחרי שכבר נתחדש בדין ל' הרמב"ם בלתת דלא קברים הרוגי ב"ד מי"מ אבל קברי אותם דאין קוברין אבל אין קוברין הגם אבל מ"מ עיי"ש בהגר. ולא כדו קוברין מקבריהן וכ' הרדב"ז דלהגר אבל שהחזו אלו דברים בשלמא כס, שאילו הי' יודעים דלתת הארו בהשגה מדי סי' קנ"ו לאחם בקברי אבותם, וכי הרמב"ם שלמדו בסוף יסוד הרבי דמי בעבת, בלאחם מקום, והכמה דבר מבלעה בזה, ולכבר דאה לא איך אלא בבשעה על הרבי ב"ד שהרשיע כיב שבחו בשעה אחרי שבחרו עלמן לעזאה והסקידו מלמן לבריה, אבל לאחם בשלמא לא מחזה מדברים שלא לאחרוקן לבבת בשר, דהא אחילו בדבר הבשה בלבו כ"ב בעבת, הלאחם מבדב בדרך הגם בהרוגי ב"ד

* ואחר לבבל בשרדם מי' ע"ה בגם הרמב"ם דאחרי שבר מל מבירה מיתה ב"ד נתלתן קברען ומתאבלין עליו, אבל מי שבחר דה, מדע מבעיה דהבל שבת נבראבת"ל בדו בשבר ע"ם בבע ובעיקן מי' ליט בבב דהלל אבת הבר לכל הבריו ומיון בבבבים ידע

ב.

עיין פת"ש יו"ד סי' שמ"א ס"ק י"ע בשם תשובת פמ"ח ח"ב סי' קמ"ע בלחד שעבר והבדיל כשהוא אונן דלא יבא הדין דמ"ל לחזור ולהבדיל, נראה דלהו דוקא שהבדיל בעצמו ובכך כל ברכות הבדלה, אלא אפי' רק שמע וכיון לאחת בהבדלה מ"מ לפי טעמים של הפמ"ח שם לא יבדיל עוד. ופשוט.

ג.

נשאלתי מי שמת בע"ש, והי' להם גם תיקוק למול ביום השמיני ורוצים לקרות לו שם על שם הנפטר, איזה קודם, קבורה או מילה. הנה בשו"ע יו"ד סי' ש"ם מבואר מילה קודם לקבורה, איברא בתשובת תשורת שי ח"א סי' כ' מלדד ע"פ חז"ל ודברי קבלה דכל זה כשאין רוצים לקרא שם על שם הנפטר אבל כשרוצים לקרא שם ע"ש הנפטר י"ל דקבורה קודם, דלא יתכן להעתיק השם מראשון לשני אלא לאחר קבורה דאיכא גם בעתקה מנפש המת לנפש החי, מה דלא יתכן לפני הקבורה יע"ש ברחיות.

אמנם בכל זאת פסקתי למול קודם מכמה טעמים, חדא דמשפחה זאת היתה מאיזה סבה רק נשמה שתים אחה"ל והי' ערב שבת, ויש השש גמור לחלל שבת אלא לעשות הברית והסעודה לפנות ערב בע"ש, וגם כאן דאפשר הכר לעשות הברית בנקר, והלויה לי אפשר עדיין מ"כ פשיטא דאל קודם מילה בדרך חיוב גמור ומעיקר הדין דזריזין מקדימין למצוות, ועוד דנראה דבקריאת שם ע"ש הנפטר איכא ב' עניינים אחד מצ"ב הגאון הגדיק בעל תשובת שי שהוא ענין העתקת נפש הנפטר, ושנית ענין הזכרון שלא ישכח מפי זרעו, וזה שייך בכל אופן, וכיון שאין לו עסק בנסתלות בע"ב, ומחיתת השו"ע דמילה קודם וגם הוספת טעמים הנ"ל, ע"כ פסקתי למול קודם, וגם לקרא לו שם על שם הנפטר.

ד.

נשאלתי היום — בענין ב' מתים שנתחלפו בחדר המתים והוליכו את האחד למגדל הטמוך בחשבם שהוא שייך שם, ולבסוף נולע שהוא הב"מ שייך לעיר אחרת והבר נקבר במגדל הטמוך והיורשים תובעים להוליאו מקברו להביאו לאחרת הוא לו מקום שם וגם אשתו קבורה שם, — להלכה אין שום ספק שמותר ומצוה להוליאו מקברו להביאו לתוך שלו ע"פ המבואר יו"ד סי' ש"ם — דלתוך שלו אפי' ממכובד לבזוי מותר, ומכ"ש דאיכא גם טעמא להקבר ע"י אשתו, ועוד מוסף זה הרי דרך טעות גמור ובחור: ע"ע חיד' סי' קנ"ה-ב

מפי השמועה לפרו שזה שאסר הבהמה וכו' בין בשר בהמה בין בשר חיה. קשה ממ"ש בס"מ מהל' מאכלות אסורות דבשר חיה אינה אלא מדס"ר ור"ל דבהמה קטנה לא מדס"ר ומתוקמי קלמר שפקפק בר"ש אבל מ"מ כיון דאינו בגמרא (מוקין קס"ז). ולוי מיקלא לבי (ויוסף ריפמא) ולאמר אמריה דר"י בן בתירא הוה אמינא דלמא דלא לסו דר"ש הגלילי אמרה

מותרות חוץ מן העז. ויבא אחר לומר אף בשר העז מותר בחלב פרה או הבבשה שלא נאמר אלא אמו שהיא מינו. ויבא אחר לומר אף בחלב העז שאינה אמו מותר שלא נאמר אלא אמו. לפיכך נאמור כל בשר בחלב אפילו בשר עוף. אין זה מוסיף אלא עושה סייג לתורה וכן כל כיוצא בזה:

פרק שלישי

ה א אמר שאינו מורה בתורה שבעל פה אינו זקן ממרא האמור בתורה. אלא הרי זה בכלל האפיקורוסין [ומיתתו בכלל אדם]: **ב** מאחר שנתפרסם שהוא כופר בתורה שבעל פה [מודיעין אותו] ולא מעלין והרי הוא כשאר כל האפיקורוסין והאומרין אין תורה מן השמים והמומרין והמומרין. שכל אלו אינם בכלל ישראל ואין צריך לא עדים ולא התראה ולא דיינים [אלא כל הנורג אחד מהן עשה מצוה גדולה והסיר המכשול]: **ג** במה דברים אמורים באיש שכפר בתורה שבעל פה כמחשבתו ובדברים שנראו לו. והלך אחר דעתו הקלה ואחר שירותה לבו וכופר בתורה שבעל פה תחילה כצורוף וביירחום וכן כל התועים אחריו. אבל בני התועים האלה ובני ביניהם שהוריחו אותם אבותם וגולרו בין הקראים וגדלוהו ואינו זריז לאחוז בדרכי המצות שהרי הוא באנוס ואע"פ ששמע אח"כ [שהוא יהודי וראה היהודים ורחם הרי הוא כאנוס שהרי גדלוהו על טעותם] כך אלו שאמרנו האחוזים ברדכי אבותם הקראים שמעו. לפיכך ראוי להחזיר בתשובה ולמשכם בדברי שלום עד שיחזרו לאיתן התורה: **ד** יאבל זקן ממרא האמור בתורה הוא חכם אחד מחכמי ישראל שיש בידו קבלה ודן ומורה בדברי תורה כמו שדינו ויורן כל חכמי ישראל שבאת לו מחלוקת ברין מן הדינים עם בית דין הגדול. ולא חזר לדבריהם אלא חלק עליהם והורה לעשות שלא כהוראתן. גזרה עליו הוראה ומתורות ויש לו חלק לעולם הבא. אף על פי שהוא דן והן דנים הוא לוקה להם וכל הרי התורה חלקה להם כבוד. ואם רצו בית דין למחול על כבודן ולהניחו אינן יכולין

כדרי

א מורי"ד כי' רמ"ל מ"ג לאין קפ"ג: ב מה"ג לאין כי' ר"ג:

מדברי רבינו מדדיים מדדיים סכמה ס"ע מהל' מאכלות אסורות וכן בשר חיה ועוף בין בחלב בין בשר בהמה לינו לאסור בחלבה מן המותרה והכמ כתב דבשר חיה הה"מ ומתקמי על הרמב"ן ור"ל לאמר לו לא כמינו כוה. ומיהרן דבר זה דבשר חיה אינה מקבלת ר"ש וי"ל לאמר דבר זה דבשר חיה אינה מקבלת ר"ש ואלכתא פקח ר"ש אבלכתא דלא לסו דר"ש הגלילי אמרה

לאיסור דר' יוסי דאמר בשר חיה הגלילי משום דאלכתא ובגורא בבשר בחלב ונעשה המוקדש משום דר' יוסי דמיה הוי מן המותרה אמ"ג דלא כמיה בהמה קלי אמר מותר חיה בכלל ואע"פ הוי מן המותרה אף בשר אמו אמו מותר שלא נאמר אלא אמו. לפיכך נאמור כל בשר בחלב אפילו בשר עוף. אין זה מוסיף אלא עושה סייג לתורה וכן כל כיוצא בזה:

פרק שלישי

ה א אמר שאינו מורה בתורה שבעל פה אינו זקן ממרא האמור בתורה. אלא הרי זה בכלל האפיקורוסין והאומרין אין תורה מן השמים והמומרין והמומרין. שכל אלו אינם בכלל ישראל ואין צריך לא עדים ולא התראה ולא דיינים [אלא כל הנורג אחד מהן עשה מצוה גדולה והסיר המכשול]: **ג** במה דברים אמורים באיש שכפר בתורה שבעל פה כמחשבתו ובדברים שנראו לו. והלך אחר דעתו הקלה ואחר שירותה לבו וכופר בתורה שבעל פה תחילה כצורוף וביירחום וכן כל התועים אחריו. אבל בני התועים האלה ובני ביניהם שהוריחו אותם אבותם וגולרו בין הקראים וגדלוהו ואינו זריז לאחוז בדרכי המצות שהרי הוא באנוס ואע"פ ששמע אח"כ [שהוא יהודי וראה היהודים ורחם הרי הוא כאנוס שהרי גדלוהו על טעותם] כך אלו שאמרנו האחוזים ברדכי אבותם הקראים שמעו. לפיכך ראוי להחזיר בתשובה ולמשכם בדברי שלום עד שיחזרו לאיתן התורה: **ד** יאבל זקן ממרא האמור בתורה הוא חכם אחד מחכמי ישראל שיש בידו קבלה ודן ומורה בדברי תורה כמו שדינו ויורן כל חכמי ישראל שבאת לו מחלוקת ברין מן הדינים עם בית דין הגדול. ולא חזר לדבריהם אלא חלק עליהם והורה לעשות שלא כהוראתן. גזרה עליו הוראה ומתורות ויש לו חלק לעולם הבא. אף על פי שהוא דן והן דנים הוא לוקה להם וכל הרי התורה חלקה להם כבוד. ואם רצו בית דין למחול על כבודן ולהניחו אינן יכולין

כדרי

א מורי"ד כי' רמ"ל מ"ג לאין קפ"ג: ב מה"ג לאין כי' ר"ג:

מלמד שכל אלה: [מ]ירבו מחלוקת בישראל: **ה** אין זקן ממרא חייב מיתה עד שיהא חכם שהגיע להוראה סמוך בסנהדרין ויחלוקו על בית דין בדבר שדנו כרת ושגגתו [מ]חטאת או בתפילין ויורה לעשות כהוראתו. או עשה הוא על פי הוראתו ויחלוק עליהן והן יושבין בלשכת הגזית. אבל אם היה תלמיד שלא הגיע להוראה והורה לעשות פטור. שנאמר כי יפלא ממך דבר למשפט מי שלא יפלא ממנו אלא דבר מופלא: **ו** יהיה חכם מופלא לא בתורה לעשות פטור. שנאמר והאיש אשר יעשה בזדון לא שיאמר בזדון אלא יורה לעשות אין עושה הוא בעצמו: **ז** מצאן חוץ למקומן והמרה עליהן פטור. שנאמר וקמת ועלית אל המקום מלמד שהמקום גורם לו מיתה. וכל אלו ובוצא בהן שהן פטורין מן המיתה יש לבית דין הגדול לנדוחם ולהפרישן ולהכותן ולמנען מללמד כפי מה שיראה להן שהדבר צריך לכך: **ח** ובוצד דנין זקן ממרא. בעת שיפלא דבר ויורה בו חכם המגיע להוראה בין בדבר שראה בעיניו בין בדבר שקבל מרבותיו. הרי הוא והחולקין עמו עולין לירושלים ובאין לבית דין שעל פתח הר הבית. אומרים להן בית דין

ד"ר מ"ל מלמד שהמיתה לא סיה לו לכתוב מ' בתפילין דעון דתפילין לן ספק מייסרו לו ספק אינו מייסרו הרמ"ב ר"ל בפרק אלמד זה מלמד חוץ מתמות תפילין בלבד וכו' ס"ל דר' שמעון דלעיל הוא דמעיין דבר שחוטה ומפילין פטור ולמעמ ר' יהודה הוא מחייב ומפילין אבל"ל דגלאה לי דבקרוב ליה לגיעוי דר' אליעזר ס"ל פוטרים לה לפרטי מלמדים דר' יהודה לחם לה ומכי אליעזר אמר יהודה לה הכיר אלא דבר שעיקרו מדברי תורה ופירוטו מדברי המלכים אלה מלה אליעזר אמר יהודה לחם לה ומכי אליעזר אמר יהודה לחם

שפה פרטי רמזי דינים המחודשים המבוארים בזה הסימן

[ד] ישראל שיצא מהכלל והיו לו בתים בשכונת ישראל שעירבו לכל שבתות השנה:

א צדוקי הרי הוא כישראל וכו'. משנה ריש פרק הדר עלה ס"ל (ע"ב) אמר רבן גמליאל מעשה בצדוקי א' שהיה דר עמנו בטבריה וכו' ובגמרא עלה ס"ס (ע"ב) לדוקי מאן דכר שמיה מסורי מיתמרא והכי קתני לדוקי הרי הוא כגוי ורבי גמליאל אומר אינו כגוי וכתב המרדכי (סי' תקטז) דהלכה לדוקי הרי הוא כגוי והרא"ש (סי' יג) כתב שרבינו מאיר (פסקי עירובין סי' קנו) פסק לדוקי הרי הוא כגוי והוא דמה לאיומיו ופסק כרבן גמליאל לדוקי אינו כגוי וכן דעת הרמב"ם בסוף פרק ג' מהלכות עירובין (הט"ז):

סימן שפה

פרטי רמזי דינים המחודשים המבוארים בזה הסימן

[א—ג] דין צדוקי וכותי וישראל משומד הדרים בחצר:

א (א) **צדוקי הרי הוא כישראל ומבטל רשות אבל לערב כתב הרמב"ם זכרונו לברכה שאינו יכול כיון שאינו מודה בעירוב: ב** (ב) **וכותי הרי הוא כגוי וצריך להשכיר: ג** [ד] **וישראל מומר לחלל שבתות** [א] **בפרהסיא** [ב] (ג) **אפילו אינו מחללו אלא באיסור דרבנן הרי הוא כגוי** [ג] **ואם אינו מחללו אלא בצנעא אפילו מחללו באיסור דאורייתא הרי הוא כישראל ומבטל רשות:**

שפה א צדוקי הרי הוא כישראל וכו'. ריש פרק הדר פליגי בה תנא קמא ורבן גמליאל ופסק בעל המאור (כ:) ומהר"ם במרדכי דהלכה כתנא קמא לדוקי הרי הוא כגוי אבל הרא"ש הביא דברי מהר"ם ודחה לאיומיו ופסק דאינו כגוי וכן כתב הרמב"ם ומאריסה ממשך דמיו ומה שקשה הלא לדוקי מחלל שבת בפרהסיא בימי דרבנן במזיד תירץ בית יוסף דמזיד דידיה כאונס דמי דמעשה אומיהם בידיהם והוה ליה כמינוק שנשבה לבין הגויים:

ב ומ"ש רבינו וכותי הרי הוא כגוי וצריך להשכיר. כך פשטו בריש חולין (ה:):

ג ומ"ש וישראל משומד לחלל שבתות וכו'. בריש בפרק הדר עלה ס"ע (ע"ב) ישראל משומד משמר שבתות בשוק מבטל רשות שאינו משמר שבתות בשוק אינו מבטל רשות שאינו מבטל רשות ונותן רשות ונגוי עד שישכור ופירש רש"י בשוק. בפרהסיא ואף על גב דמחללו בצנעא: **ד ומ"ש אפילו אינו מחללו אלא באיסור דרבנן.** כן דקדקו שם התוספות (מט. ד"ה כאן מומר) והרא"ש (סי' יד) והמרדכי (שם) וכן דעת רש"י והקשו התוספות דהא סתם לדוקי אינו נזהר במילי דרבנן ותירצו שרגילין הם ליזהר לפי שהם ירמיס ממכמים כדאיתא בגדה (ע:) [ד] ולפי דבריהם הני לדוקים דשמיני גבן כיון דעברי אמילי דרבנן בפרהסיא הרי הם כגוי ומשמיין ואין מבטלין והרמב"ם בפרק ג' (שם) כתב הבריתא כלותה ולא הזכיר דין מחלל שבת במילי דרבנן מיהו אפילו אם תימצי לומר דסבירא ליה דהוי משומד ונראה דהני לדוקים לדידיה לא חשיבי משומדים אף על פי שעוברין בפרהסיא אמילי דרבנן דלא הוי משומד עד שיעבור במזיד והני מזיד דידהו כאונס הוי דמעשה אומיהן בידיהם [ה] והוה ליה כמינוק שנשבה בין הגויים וכמו שכתב הוא וזכרונו לברכה בפירוש המשנה בפרק ו' ממסכת חולין (משנה ו') [ו]. ולא מצינו לכתוב דישראל משומד לע"ז דינו כגוי אף על פי שמזכר בגמרא ובדברי הרמב"ם משום דמילתא דפשיטא היא:

ד כתב הרשב"א בתשובה (ח"א סי' תרסא) על אחד שילא מכלל ישראל והיו לו בתים בשכונת ישראל שעירבו לכל שבתות השנה אינרא שאם אין לו פתח אחר כלל שהוא אוסר בכל שבת שאל לאחר שהמיר ששבת זה לא הותר כלל ואף על פי שעירב עם כל בני השכונה לשנה והוא המיר באמצע השנה אין אומרים מותר למקלת שבתות הותרו כולם [ז] אבל בנדון שלפנינו שיש לו פתח קטן לשכונת

פרישה

שפה (א) **צדוקי הרי הוא כישראל וכו'.** דישראל הוא אלא שנהפך למיות רבינו יונתן: (ב) **וכותי הרי הוא כגוי.** דגרי אריות הם ולא גריס גמורים: (ג) **אפילו אינו מחללו אלא באיסור דרבנן.** והא לדוקי מותר אע"ג דסתם לדוקי אינו נזהר במילי דרבנן ומחללין אפילו בפרהסיא מירן המגיד משנה דלא אוסר אלא מי שעובר במזיד ולדוקי זה מנהג אבותיו בידו ואינו מזיד אלא כתינוק שנשבה בין הגויים ומיתשב לאומם והתוספות תירצו בענין אחר:

הגהות והערות

שפה א) **כתב** ב"י ביו"ד סי' רנ"ה דאפילו לתיאבון דינו כעכו"ם. תוס' שבת סק"ב וכן מתבאר במשנ"ב ספק"ד משמיה דפמ"ג אמנם אינו מבואר בהדיא בפמ"ג: ב) **היינו** שיודעים עשרה ישראלים ואפילו אינם רואים אותו עביו"ד סי' קנו. תוס' שבת סק"ג ולכאורה אין נפ"מ אם נשים או אנשים מיהו בשו"ת רב פעלים או"ח ח"ב סי' ס"ב ס"ל דנשים חשוב פרהסיא כשזה בפניהם אמנם עיין כה"ח יו"ד סי' ב אות מ"ט דס"ל שאין נשים מצטרפות ויל"ע קטנים מאי ואי יש חילוק בין קטן לקטנה ויל"ע אם הוא עצמו מצטרף לעשרה ושאני מספיקא דפתחי תשובה שם סק"ו דמ"מ מתקיים "ונקדשתי" דמשום זה בעי י': ג) **ומ"מ** נחשב לישראל ולא מהני שכירות ממנו בפתות משפ"פ דלאו ממון הוא אצל ישראל אמנם מסתימת הפוסקים משמע שכיון שאינו אלא מדרבנן ענין השכירות ממילא נחשב כעכו"ם אף לענין שיהני גם בפחות משפ"פ ולא חילקו בינו לבין עכו"ם. תוס' שבת סק"ד [ועי"ש סק"ה גבי מחלל שבת שנמנע להחלל בפני אדם גדול מה דינו שהארך בזה] ובקרבן נתנאל פ"ו סי' י"ג אות מ' דס"ל דמהני אף פחות משפ"פ ועיין חזו"א סי' פ"ב סקט"ו במה שהקשה וע"ע שו"ת שאילת דוד סי' ה: עיין כה"ח סק"ט. ויל"ע אי אף באיסור דרבנן: ד) **קשה** דכתב ב"י ביו"ד סי' קי"ט בשם תשובות רשב"א וכתבו להלכה בשו"ע שם בלא שום חולק דמי שאינו מאמין בדברי חז"ל דינו כעכו"ם. ומדברי תוס' אלו והרא"ש מוכח דפליגי דאל"כ מאי תירצו שירואים מן החכמים מ"מ הא לא מאמינים בדברי חז"ל [והא מוכח דלא ס"ל לתוס' דחשיבי כתינוק שנשבה דא"כ אף בפרהסיא שרי]. תו"ש סק"א עי"ש עוד וי"ל דעיין שו"ת מהר"י אסאד חיו"ד סי' נ' שכתב שרק מי שאינו מאמין בדברי ר"ל בזדון לבו ומלגלג על דברי חז"ל נקרא אפיקורס ומין אבל מי שלבו אנוס בטעות אין דינם כאפיקורסים ומין. וא"כ הצדוקים שטועים וסוברים שאמת אתם עיין רשב"א בב"ב דף קט"ו ע"ב וטעו התלמידים, אין נידונים כמינים וכן עיין ברמב"ם פ"ז מהלי תמידין ומוספין שקרא לצדוקים טועים. ילקוט גרשוני אות ג: ה) **קשה** דכתב ביו"ד סי' קנ"ט דקראים דינם כתינוק שנשבה כשי' רמב"ם ולא הזכיר שי' תוס' ורא"ש בזה שמבואר אצלינו שחולקים על הרמב"ם. תוס' שבת סק"א עי"ש: עיין שעה"צ סק"ב [וסק"ג] וי"ל דאף ב"י כתתו על הצדוקים שבזמן הזה דהא הביא שם את דברי תוס' ואה"נ אותם שבזמן הש"ס ובזמן הגאונים מזידים הם ועליהם קאי דברי הפוסקים. חזו"א סי' פ"ז סקי"ב עי"ש עוד: ו) **ואני** לא מצאתי שום רמז מזה שיאמר שצדוקים בזמה"ז מנהג אבותיהם בידיהם ואנוסים מקרו אמנם כמגדל עוד דפוס וניציאה בהל' ממרים פ"ג כתוב כמו שכתב מרן כאן. יד אהרן. מיהו מלשון הרמב"ם פ"ב הט"ז מעירובין, מתבאר שדוקא צדוקים שהן אפיקורסין בדעות אמנם אין מחללים שבת, הם יכולים לבטל, אבל מחלל שבת אף הרמב"ם מודה דדינו כעכו"ם ולא אמרינן דהו"ל אנוסים ודינם כישראל. אחרונים: **אף** דנראה מסדר הדברים דרמב"ם ותוס' ורא"ש פליגי דלתוס' והרא"ש אף צדוקים דידן אי עבדי בפרהסיא הרי הם כעכו"ם , משא"כ לרמב"ם שאני צדוקים דידן ולא הכריע הב"י, ס"ל לב"ח וט"ז ומג"א סק"א שכתבו בפשיטות הך דינא משמיה דב"י, דמדבריאר ב"י הך דינא אליבא דרמב"ם ש"מ דס"ל לפסוק כותיה דהלכה כדברי המיקל בעירוב. אחרונים: ז) **אמנם** אם שכרו מהגזבר אז אפילו שאחר העירוב המיר ח"ו אחד משכונת ישראל מועיל העירוב שנעשה קודם המרה לפי ששכרו מן הגזבר ונכנס בשכירות זו גם בתים יחידים של ישראל שיהיו יחידים טפלין למרובים ותתקיים השכירות כרוב היהודים. יד אהרן משמיה דשו"ת גנת ורדים כלל ג' סי' כ"ב וכ"ג עיין פרמ"ג סי' שצ"א א"א בסק"א אמנם כתב כאר יעקב סק"ב משמיה דשו"ת משיב דבר שכתב דלמבואר בשו"ת חכ"צ דהא דמהני שכירות רשות מהשר ביון שדירת עכו"ם מעיקר הדין אינה אוסרת דכיר של בהמה היא א"כ לא מהני שכירות מהשר בישראל מומר:

הרה"ג ר' יוסף קמנצקי נבט"ל

הוא מבדיל אפשר שהר"מ יודה דמכיון דהיה פטור באותה השעה אינו חל עליו חיוב השלמה, ואפשר שרק בכה"ג פסק המחבר דמבדיל משום דעדיין נמשך זמן הבדלה, משא"כ אם קברו בשני בשבת אפשר שהמחבר יודה. ואף שהט"ז והש"ך כתבו דאפילו בב' וג' נמי יכול להבדיל, אבל אינו מוכרח, וא"כ אזלה לה סתירת הב"ח[216] למש"כ המחבר בסי' שצ"ו דקטן אפילו הגדיל תוך ז' בטל ממנו כל דיני אבילות, דלפ"ז אינו דומה להבדלה, ובאמת הט"ז והש"ך [שם] טרחו לחלק.

סי' שד"מ

סעיף כ: חכם כו' וביום הז' עולים לביה"ק ומבקרין אותו כו' ותכלית יב"ח מבקרין וכו'.

עיין בהערה[217].

סי' שמ"ה

סעיף ה: כל הפורשים מדרכי ציבור והם האנשים שפרקו עול המצוות כו' אין מתאבלים עליהם וכו'.

עיין בהערה[218].

סעיף ז: מי שנפל בים או טבע בנהר או אכלתו חיה אין מונעין ממנו דבר.

[219]ועיין בפרישה סק"י שפירש דקמ"ל דלא נימא שאע"פ שאמרו דאע"פ שבטלו ד' מיתות דין ד' מיתות לא בטלו וליהוי כהרוגי ב"ד שאין מתאבלין עליהן ועיי"ש. אבל לפ"ז הו"ל למינקט דרסתו חי' או נפל מן הגג, ובשלמא נפל לים הוי במקום חנק אבל אכלתו חי' לא מצינו בד' מיתות. והאמת יורה דרכו דקמ"ל דלא נימא כיון דלא בא לידי קבורה או משום דאפשר שימצא אח"כ ויקברוהו בתר הכי לא ינהגו עדיין אבילות או משום דלא יבא לעולם לידי קבורה, ומכש"כ לפמש"כ הרמב"ם רפ"ב דאבילות דעיקר דיני אבילות ילפינן מטומאת כהנים א"כ היכא דלא בא לידי קבורה לא ינהגו בו אבילות. ועיין בפ"ב דשמחות הלי"ב דשם תניא הך דינא ומסיק בתר הכי: מאימתי מתחילין למנות להם משעה שנתיאשו, ולפי דברי הפרישה אין זה ענין להתם דמאן נימא לן דנאבד זכרו עד שנשאל מאימתי וכו', אבל לפמש"כ ניחא שפיר דע"כ זהו פי' הברייתא דנאבד זכרו אין מונעין מהם כל דבר, ולפיכך שואל בתר הכי מאימתי מתחילין למנות להם וכו', ודו"ק היטב כי גם הטור והמחבר סדרו אחריו ארון העובר כו' אם שלדו קיימת וכו'.

סי' שמ"ח

סעיף ב: וכן כל מה שרגילין לעשות כו' ואפילו האבן שנותנין על הקבר וכו'.

עיין בהערה[220].

---

[216] סי' שצ"ו, ח"ל: וחו איכא לתמוה כו' על מש"כ בש"ע בסימן שמ"א פסק כמהר"ם דחייב להבדיל ביום א' וכאן פסק כהרא"ש בקטן שהגדיל דפטור והפסקים סותרים זה את זה ואין להם ישוב וכו'.

[217] בענין השטחות על קברי אבות, יש בזה ענין חסד עם המתים להשתטח על קבריהם, ולכן אפילו אם אינו יכול לבוא ביום היאצ"ט ישתדל לילך או לפני זה או לאחרי זה קצת. ואם ימי היאצ"ט של שני הוריו קרובים זה לזה, אינו צריך לעלות פעמיים אם יש בזה טירחה, אלא יעלה על קבר שניהם בפעם א' - מפי השמועה.

כשעולה על הקבר לא יאמר התחינות הנדפסות בסידורים, שהם מדברים אל המתים ואסור לעשות כן, אלא יאמר מזמורי תהלים [ומנהג רבינו לומר הי"א מזמורים שחיבר משה, קאפיטל צ-ק] - מפי השמועה.

המנהג הוא שבשנה הראשונה לא עולים לקבר. ואפילו אם הוריו קבורים זה אצל זה ופוקד קבר א' מהם ביום היאצ"ט, אין לו לומר כלום על קבר השני אם הוא עדיין בתוך השנה הראשונה שלו - מפי השמועה.

[218] לענין מחללי שבת בזה"ז, צריך לנהוג אבילות עליהם, דאינם יודעים החומרא דש"ק וענינה, ואף אם למדו קצת בנערותם, מ"מ אין זה מספיק להשריש בלבם חומר הדברים, ואע"פ שהם רואים שומרי שבת ריש להם קרובים שומרי שבת, מ"מ בעיניהם הם חשובים כמבוהלים ומטורפים, והו"ל כתינוק שנשבה. ואפילו אם יש לו דיעות כוזבות וכדומה. וגם לענין ברכת דיין האמת, אין זה תלוי אם הוא רשע או לא, אלא בשמועה רעה, ואפילו על רשע יכול לברך אם נתעצב והוי רעה בעיניו - מפי השמועה.

[219] על ענין זה ציין רבינו: ט"ז אדר ב' פטירת אמי מורתי - זמן אבילות.

[220] בשביל טקס הקמת מצבה שנוהגים כיום מי יימר שצריכים מנין בשביל זה, ואולי רק הקרובים שחייבים בקבורה צריכים לבוא לזה, ועכ"פ אין לבטל תורה מאחרים בכדי שיהיה מנין לזה - מפי השמועה.

12